

Müşebbihe'nin çıkmazı: Arş ve mekân meselesi

Kuran'da, **Hakka Suresi 17. ayet** şöyle buyrulur:

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

“O gün Rabbinin Arş'ını, onların üstünde sekiz melek taşır.”

Bu ayet çok açık: Mahşer günü Arş'ı **sekiz melek taşıyacaktır.**

Müşebbihe şöyle der: “Eğer Allah Teâlâ Arş'ta olmasaydı, Arş'ın taşınmasının bir anlamı kalmazdı. Bu, boş ve faydasız bir iş olurdu. Hele ki ‘O gün huzura arz olunacaksınız’ (Hakka Suresi 18. ayet) ayeti bunu destekler. Çünkü ‘arz olunmak’, ancak ilahın Arş'ta bulunmasıyla anlam kazanır.”

Şimdi soruyoruz: **Eğer Allah Arş'ta oturuyorsa, melekler Arş'ı taşıırken Allah nerede olacak?** Üç ihtimal var:

1- “Allah Arş'ın üzerinde olacak” dersen:

Eğer Allah'ın Arş'ta bulunduğu kabul edilseydi, Arş'ı taşıyan meleklerin (**hâşâ**) Allah'ı da taşımış olmaları gerekirdi. Bu ise aklen ve itikaden imkânsızdır. Çünkü böyle bir düşünce, Allah'ın kendisini taşıyan meleklerle muhtaç olduğu anlamına gelir.

Dahası, bu durumda meleklerin (**hâşâ**) Allah'tan daha güçlü ve kuvvetli olduklarını kabul etmek gerekir. Zira taşıyan, taşınandan güçlü kabul edilir. Hâlbuki Allah Teâlâ mutlak kudret sahibidir; hiçbir varlık O'ndan daha güçlü olamaz ve O hiçbir şeye muhtaç değildir. Bilakis her şey varlığını ve devamını O'na borçludur.

2- “Allah Arş'ın üzerinde olmayacak” dersen:

Bu sefer sorarız: **Peki o zaman nerede olacak?**

- Eğer “başka bir yerde” dersen, Allah'a mekân isnat etmiş olursun.
- O zaman da şu soru gelir: **Nereye gitti? O mekân neresi?**

Bu da ayrı bir çıkmazdır.

3- “Allah hiçbir mekânda değildir” dersen:

İşte bu doğru yoldur. Bu durumda kabul etmiş olursun ki: **Allah mekândan münezzehtir.**

O hâlde: Mekândan münezzehtir olan bir Zât için “Arş’ta oturuyor” demek zaten baştan yanlıştır.

Sonuç: Bu üç seçenekten biri mutlaka kabul edilecektir:

- Ya (hâşâ) Allah’ın taşındığını söyleyeceksin
- Ya Allah’a mekân isnat edeceksin
- Ya da hakikati kabul edeceksin:

Allah mekândan münezzehtir. Hiçbir yerde değildir, hiçbir şeye muhtaç değildir.

Biz Ehl-i Sünnet olarak deriz ki: **“İstiva vardır, fakat keyfiyeti bilinmez; Allah mekândan münezzehtir.”**

Fahreddin er-Razi der ki:

Allah Teâlâ, insanlara hitap ederken onların anlayacağı ve alışık olduğu üslupları kullanır. Çünkü insan, soyut hakikatleri ancak bildiği misallerle kavrayabilir.

Mesela Allah, Kendi adına bir ev yaratmıştır: **Beytullah (Kâbe)**. Fakat bu, Allah’ın orada bulunduğu anlamına gelmez. Allah mekândan münezzehtir.

Yine Kâbe’de bulunan Hacerü’l-Esved için “Allah’ın yeryüzündeki sağ eli” denilmiştir. Bu da hakiki bir el demek değildir. İnsanların, büyüklerine saygı göstermek için el öpmelerine benzer bir **temsildir**.

Aynı şekilde Allah, kulları üzerine melekler görevlendirmiştir. Bu, Allah’ın unutmaması veya bilmemesi sebebiyle değildir. Bilakis bu da ilâhî düzenin bir parçası ve bize anlatılan bir sistemdir.

İşte Arş meselesi de böyledir: Bir padişah düşün... Hükmünü göstermek ve azametini ortaya koymak için tahtına oturur; etrafında da görevliler bulunur. Bu, onun hâkimiyetini temsil eder.

Allah Teâlâ’nın kıyamet günü Arş’tan bahsetmesi ve meleklerin Arş’ın etrafında bulunması da bu tür bir anlatımdır. Bu, **(hâşâ)** Allah’ın Arş’a oturduğu veya ona muhtaç olduğu anlamına gelmez.

Aksine bu ifadeler, Allah’ın **saltanatını, hâkimiyetini ve azametini insanın anlayacağı şekilde anlatan temsillerdir**.

“Arz olunmak” meselesi de böyledir: Bu, Allah’ın bir mekânda oturup kulları karşısına alması demek değildir. Bilakis kulların, Allah’ın huzurunda **hesaba çekilmesi ve ilâhî hükme muhatap olmasıdır**. □Detaylı izah için